

एस. सी. आर. १००१

बुद्ध सत्यनारायणा आणि इतर

-विरुद्ध -

कोंडुरु वेंकटपैय्या आणि इतर

१९५३

२६ फेब्रुवारी

[न्यायमूर्ति मेहर चंद महाजन आणि न्यायमूर्ति एस. आर. दास]

इनाम देणे - जेव्हा अनुदान गमावल्याची धारणा उद्भवते- अनुदान केवळ मेलवरम चे आहे की जमिनीचेच आहे -अनुदानाचे अन्वयार्थ - बेदखलीचा दावा -अर्चकांचे अधिकार.

जेथे मालकी हक्काचा कोणताही वास्तविक पुरावा येत नाही, तेथे काही ठराविक परिस्थितीमध्ये दीर्घकाळ आणि शांतपणे उपभोगलेल्या कब्जाप्राप्त हक्कास पाठींबा देण्यासाठी काही कायदेशीर मालकी हक्काच्या उगमाचे गृहितक धरले जाऊ शकते, परंतु जेथे अनुदानाचे स्वरूप आणि ज्या व्यक्तींना ते दिले गेले होते त्याबद्दल पुरेसा आणि खात्रीलायक पुरावा असेल तेथे तसे गृहित धरता येणार नाही.

इनाम अनुदानाच्या बाबतीत, मात्र या वस्तुस्थितीवरून की, इनाम नोंदणीपुस्तकामध्ये मूल्यांकन म्हणून दर्शविलेली रक्कम ही इनामाच्या विवरणपत्रात "इनामापासून उत्पन्न" अंतर्गत दर्शविलेल्या रकमेइतकीच होती, असा अनुमान लावता येत नाही की अनुदानात फक्त मेलवरम हक्कांचा समावेश होतो आणि जमिनीचा समावेशच नाही.

जरी मंदिराशी संबंधित योजना तयार करण्याच्या कार्यवाहीत अर्चकांचे दावे, जे नैतिक असले आणि कायदेशीर नसले तरी, विचारात घेणे आणि त्यांच्या हिताचे रक्षण करण्यासाठी काही तरतूद करणे अनुज्ञेय असले तरी, अशा विचारांना हक्कांच्या पुराव्यावर अर्चकांच्या बेदखलीच्या दाव्यामध्ये स्थान नाही, विशेषकरून जेव्हा ते प्रतिकूल हक्क प्रस्थापित करतात आणि मंदिराचे हक्क नाकबूल करतात.

[वस्तुस्थितीनुसार लॉर्डशिप यांनी असे मत व्यक्त केले की, (i) अनुदानकर्त्याने आक्षेपित इनाम मंदिरासाठी दिले होते, याचा स्पष्ट पुरावा होता आणि अनुदानाच्या

स्वरूपाबाबत या निश्चित पुराव्याच्या पार्श्वभूमीवर, मंदिरातील अर्चकांच्या बाजूने अनुदान गमावल्याची धारणा ठेवली जाऊ शकत नाही; आणि (ii) अनुदान जमिनीचेच होते आणि फक्त मेलवरम हक्कांचे नव्हते.

दिवाणी अपिलीय अधिकारक्षेत्र : दिवाणी अपील क्रमांक १२१ / १९५१

दिनांक ३१ जुलै १९४५ रोजी मूळ दावा क्रमांक २४/१९४४ मध्ये तेनाली येथील न्यायालयाच्या दुय्यम न्यायाधीशाने दिलेल्या न्यायनिर्णय आणि हुकूमनाम्यावरून उद्भवलेल्या अपील क्रमांक ४७४/१९४५ मध्ये दिनांक १५ डिसेंबर १९४८ रोजी मद्रास येथील उच्च न्यायालयाने (न्यायमूर्ति सुब्बा राव आणि न्यायमूर्ति पंचपाकेसा अय्यर) दिलेल्या न्यायनिर्णय आणि हुकूमनाम्यावरील अपील.

अपीलकर्त्यासाठी, भारताचे महा न्यायवादी एम. सी. सीतलवाड (यांचे सह एन. सुब्रमण्यम आणि के. आर. चौधरी)

उत्तरवादींसाठी के. एस. कृष्णस्वामी अय्यंगार (यांचे सह एम. सेषाचलपथी)

दिनांक : २६ फेब्रुवारी, १९५३.

न्यायमूर्ती दास यांनी दिलेले न्यायनिर्णय - हे अपील सुमारे ९३ एकर आणि ३३ सेंट क्षेत्रफळ असलेल्या ठराविक स्थावर मालमत्तेच्या कब्ज्याच्या पुनः प्राप्तीसाठी केलेल्या दाव्यातून उद्भूत आहे, जे वादपत्रातील अनुसूची ए मध्ये अधिक समग्रतेने आणि तपशीलवारपणे निर्दिष्ट आणि वर्णित करण्यात आले आहे. दिनांक २६ ऑक्टोबर १९३९ रोजी मद्रास हिंदू रिलिजियस एन्डॉवमेंट एक्ट (१९२७ चे अधिनियम II) च्या अध्याय VIA मधील तरतुदींनुसार अधिसूचित केलेल्या दोनेपुडीच्या कोटीपल्ले गावात श्री सोमसेकरस्वामी मंदिराच्या संदर्भात, दिनांक १५ जुलै १९४२ रोजी सरकारने नियुक्त केलेल्या कार्यकारी अधिकारी या नात्याने, उत्तरवादी क्रमांक १ म्हणजे श्री. कोंडुरु वेंकटपैय्या यांनी सदर दावा दाखल केला होता. सदर दावा अकिंचन स्वरूपात (*in Forma pauperis*) दाखल करण्यात आला होता. प्रतिवादींना बेदखल करण्यासाठीचा दावा या अभिकथनावर आधारित होता की सदर मालमत्ता मंदिराच्या मालकीची होती, जी इ. स. १७७० मध्ये राचूरचे तत्कालीन जमीनदार जंगन्ना राव यांनी इनामपत्राद्वारे दिली होती, प्रतिवादी क्रमांक १ ते १६

आणि त्यांचे पूर्वज अर्चक होते, जे नित्य नैवेद्य दीपाराधनाची सेवा देत होते आणि म्हणून त्यांच्याकडे मंदिरासाठी आणि मंदिरातर्फे मालमत्तेचा ताबा होता आणि प्रतिवादी क्रमांक १७ ते ४३ हे अर्चकांच्या खाली पट्टेदार होते आणि प्रतिवादी क्रमांक १ ते १६ हे चुकीच्या पद्धतीने मालमत्तेवर त्यांच्या मालकीचा दावा करत होते आणि इतर प्रतिवादी त्यांचे पट्टेदार म्हणून मालमत्तांच्या काही भागांच्या ताब्यात असल्याचा दावा करत होते. मंदिराचे कार्यकारी अधिकारी म्हणून वादीला दाव्यातील मालमत्तेचा ताबा देण्यासाठी प्रतिवादींना नोंदणीकृत नोटीस दिल्यानंतर वादीने सदर दावा दाखल केला परंतु अशी नोटीस देऊनसुद्धा प्रतिवादींनी त्यांचा ताबा कायम ठेवला. प्रतिवादींनी विविध तर्क आणि मुद्दे उपस्थित करणारी लेखी निवेदने सादर केली, ज्याचा संदर्भ देण्याची सध्या गरज नाही. विद्वान दुय्यम न्यायाधीशाने दिनांक ३१ जुलै, १९४५ रोजीच्या त्यांच्या न्यायनिर्णयाद्वारे वादीच्या दाव्यात हुकूमनामा दिला. काही प्रतिवादींनी उच्च न्यायालयात अपील दाखल केली परंतु उच्च न्यायालयाने ती फेटाळली. त्या प्रतिवादींनी फेडरल कोर्टात अपील करण्यासाठी उच्च न्यायालयाची परवानगी मिळवली आणि ती अपील आता आमच्यासमोर सुनावणीसाठी आली आहे.

उच्च न्यायालयाप्रमाणे, आमच्यासमोर मांडण्यात आलेले फक्त दोन मुद्दे पुढीलप्रमाणे आहे :- (१) हे इनामपत्र मंदिरासाठी होते काय किंवा सेवेच्या कर्तव्याच्या ओझ्याखाली दबलेल्या अर्चकांच्या नावे होते काय आणि (२) अनुदानग्राहीला इनामपत्राने कोणते अधिकार दिले गेले- ते जमिनीचेच अनुदान होते किंवा मालमत्तेवर फक्त मेलवरम हक्कांसाठी होते की काय ?

संदर्भ १- विद्वान महा न्यायवादींनी विनंती केली आहे की प्रतिवादी आणि त्यांच्या पूर्वजांकडे प्राचीन काळापासून मालमत्तेचा ताबा असल्यामुळे असे गृहीत धरले पाहिजे की, त्यांचा ताबा त्यांना बहाल केलेल्या काही कायदेशीर हक्कातून उद्भवला आहे. थोडक्यात, अनेक न्यायालयीन निर्णयांवर आधारित असलेला युक्तिवाद असा आहे की, दीड शतकाहून अधिक काळ निर्वेध ताबा असलेल्या अर्चकांच्या बाजूने गमावलेल्या अनुदानाचे तत्त्व या प्रकरणात लागू केले पाहिजे. अधिकाराच्या बाबतीत यात काही शंका नाही की, जेथे मालकी हक्काचा कोणताही वास्तविक पुरावा येत नाही, तेथे काही ठराविक परिस्थितीमध्ये दीर्घकाळ आणि शांतपणे उपभोगलेल्या कब्जाप्राप्त हक्कास पाठींबा देण्यासाठी काही कायदेशीर मालकी

हक्काच्या उगमाचे गृहितक धरले जाऊ शकते, परंतु जेथे अनुदानाचे स्वरूप आणि ज्या व्यक्तींना ते दिले गेले होते त्याबद्दल पुरेसा आणि खात्रीलायक पुरावा असेल तेथे तसे गृहित धरता येणार नाही. हे खरे आहे की मूळ इनामपत्र पुढे येणार नाही परंतु पुराव्याकडे वळताना आम्हाला दोन कागदपत्रे आढळली जी आम्हाला मालकीच्या प्रश्नावर निर्णायक वाटतात. पहिली म्हणजे 'निशाणी पी/३' जी १८६० च्या इनाम नोंदवहीतील संबंधित नोंदींची प्रत आहे. उप जिल्हाधिकारी (इनाम) यांनी केलेल्या चौकशीनंतर सदर इनाम नोंदवही तयार करण्यात आली होती आणि सदर नोंदवही तयार करण्यासाठी तत्कालीन अर्चकांनी त्यावेळी केलेली निवेदने विचारात घेण्यात आली होती. तत्कालीन अर्चकांनी उप जिल्हाधिकारी (इनाम) यांच्यासमोर दाखल केलेल्या निवेदनाची प्रत या प्रकरणात निशाणी डी/ ३ म्हणून दर्शविण्यात आली होती. इनाम नोंदवहीमध्ये (निशाणी पी /३) "इनामाची श्रेणी आणि मूल्य" या सामान्य शीर्षकाखाली गटबद्ध केलेल्या अनेक स्तंभांखाली या इनामाचे दुसऱ्या स्तंभात देवदयम म्हणून वर्गीकरण केले आहे. स्तंभ ३ मध्ये सर्वेक्षण क्रमांक आणि त्या मध्ये समाविष्ट असलेल्या जमिनीचे स्वरूप दर्शविणाऱ्या 'कोरडे' शब्दासह सर्वेक्षण क्रमांक मांडण्यात आले आहेत. सदर क्षेत्रे स्तंभ ५ मध्ये दिली आहेत. स्तंभ ७ चे शीर्षक आहे "जेथे कोणतेही सर्वेक्षण केले गेले नाही आणि सरकारने कोणतेही मूल्यनिर्धारण केले नाही, तेथे रयतेने इनामदाराला दिलेला उपकर किंवा तत्सम सरकारी जमिनीचे सरासरी मूल्यनिर्धारण स्तंभ (७) मध्ये नोंदवले पाहिजे". या शीर्षकाखाली तीन सर्वेक्षण क्रमांकांवरील संबंधित मूल्यनिर्धारणाची रक्कम निर्दिष्ट केली आहे, जी एकूण रु. १९८ -१३ -९ आहे. त्यानंतर आपण "इनामाच्या समर्थनार्थ वर्णन, कार्यकाळ आणि दस्तऐवज" या सामान्य शीर्षकाखाली स्तंभांच्या पुढील गटाकडे वळतो. ८ व्या स्तंभात 'इनामाचे वर्णन' असे लिहिले आहे की, 'पागोड्यास आधारासाठी. आता चालू ठेवा'. ९ व्या स्तंभातील नोंद दर्शवते की इनाम करमुक्त म्हणजे 'सर्वदुंबला' होते. 'वंशपरंपरागत, मात्र आयुष्यभरासाठी किंवा दोन किंवा अधिक जीवनासाठी बिनशर्त' कायमस्वरूपी 'या शीर्षकाच्या १० व्या स्तंभाखाली उल्लेख केला आहे. स्तंभ ११ मध्ये नमूद केल्या प्रमाणे अनुदानकर्त्याचे नाव जंगण्णा राव आहे आणि अनुदानाचे वर्ष फसली ११७९, इ. स. १७७० आहे. स्तंभ १३ मध्ये मंदिराचे नाव मूळ अनुदान प्राप्तकर्ता म्हणून दिले आहे. मंदिराचे नाव आणि मंदिराचे स्थान देखील स्तंभ १६ आणि १७ खाली दिले आहे. आता निशाणी डी/३ या निवेदनाकडे वळत आहोत. १८५९ -६० मध्ये

झालेल्या इनाम चौकशीदरम्यान तत्कालीन अर्चकांनी लिहिलेले आणि दाखल केलेले, श्री सोमशेखरस्वामी वरु हे इनामदार आणि उपस्थित भोगणाऱ्याचे नाव म्हणून दिले आहे. मंदिराचे नाव देखील ३,५,६ आणि १२ स्तंभांखाली दिले आहे. "सर्वदुंबला असो किंवा जोडी, इनाममधून मिळणारे पृथक रक्षित आय" या शीर्षकाखाली, जर जोडीची रक्कम १३ व्या स्तंभात 'सर्वदुंबला इनाम' असे म्हटले आहे. शेजारच्या शेतात प्रचलित असलेल्या दरानुसार- रु. २६६ -३ -१" आहे. सदर निवेदनावर (निशाणी डी /३) करनाम आणि साक्षीदारांची स्वाक्षरी आहे. हे लक्षात येईल की इनाम नोंदवही म्हणजे निशाणी पी/३ किंवा निवेदन म्हणजे निशाणी डी/३ या दोनपैकी एकही मध्ये इनाम अनुदानाच्या विषयात अर्चकांचा अनुदान प्राप्तकर्ता म्हणून किंवा इतरांसाठी, वैयक्तिक किंवा इतर कोणत्याही बाबतीत किमान व्याज असण्याचा उल्लेख आहे काय ? ह्या दोन निशाण्या अगदी स्पष्टपणे सूचित करतात की इनाम अनुदानकर्त्याने मंदिरासाठी अनुदान दिले होते आणि हे निश्चित पुरावे आणि अनुदानाच्या स्वरूपाचा पुरावा असूनही, अनुदान गमावल्याचा कोणताही अंदाज अर्चकांच्या बाजूने केला जाऊ शकत नाही. सबब, आम्ही उच्च न्यायालयाच्या सहमतीने असे मानतो की देवता ही देणगीदार होती आणि आमच्यासमोर उपस्थित केलेल्या पहिल्या प्रश्नाचे उत्तर अपीलकर्त्याविरुद्ध दिले गेले पाहिजे.

संदर्भ २- विद्वान महा न्यायवादी पुढे असा युक्तिवाद करतात की, इनाम अनुदान मंदिराच्या बाजूने दिले गेले होते असे गृहीत धरून, ते मात्र मेलवरम व्याजाचे अनुदान होते आणि ज्या अर्चकांना कुडीवरम अधिकार आहेत त्यांना बेदखल केले जाऊ शकत नाही. त्यांनी मद्रास उच्च न्यायालयाच्या अपील क्रमांक २१३/१९४२ मधील (हिंदू धार्मिक देणग्यांसाठीचे आयुक्त मंडळ, मद्रास विरुद्ध परसरम वीरराघवचार्युलु आणि इतर) नोंद न केलेल्या न्यायनिर्णयावर विश्वास दर्शविला आहे ज्यामध्ये पुढीलप्रमाणे निर्णय दिले गेले :-

" इनाम तडजोडीच्या नोंदींमध्ये या अनुदानाच्या अचूक व्याप्तीबद्दल मात्र एकच स्पष्ट संकेत आहे. इनाम चौकशी, निशाणी ५ मधील जबाब, ज्यावर इनाम आयुक्तांचा निर्णय बहुधा आधारित होता, त्यात 'इनाम सर्व दुंबलाकडून मिळवलेले पृथक रक्षित आय' या शीर्षकाचा स्तंभ आहे आणि त्या स्तंभात आपल्याला "रु.१४ सर्वदुंबला" ही नोंद दर्शवते. ही नोंद स्पष्टपणे दर्शवते की, इनामापासून झालेल्या उत्पन्नाची रक्कम रुपये रु. १४ सर्व शुल्कांपासून

मुक्त होती. तथापि, इनाम नोंदणी, निशाणी IV वरून आम्हाला आढळले आहे की, १६.९७ एकरांच्या उपभोगाच्या आधारे इनामचे मूल्यांकन देखील रु. १४ आहे. यावरून असे दिसून येते की इनामाची व्याप्ती ही मूल्यांकनाची रक्कम होती.

* * * * *

सबब असे दिसते की, निर्णय निशाणी V चे पठणावर अवलंबून असावा की इनामापासून झालेल्या उत्पन्नाची रक्कम रुपये १४, निशाणी IV मधील पठणासह वाचा की जमिनीचे मूल्यनिर्धारण देखील रु. १४ आहे. या सामग्रीवर आम्ही विद्वान जिल्हा न्यायाधीशाच्या निष्कर्षाची पुष्टी करतो, जरी आम्ही त्याचा तर्क स्वीकारत नाही आणि असे मानतो की अनुदान हे मात्र मेलवरमचे अनुदान आहे.”

त्या प्रकरणातील तथ्ये आम्हाला इतरांपासून वेगळी असल्याचे दिसते. जे अर्चक सध्याच्या प्रकरणातील आहेत. त्या प्रकरणातील अर्चकांना इनाम अनुदान देण्यापूर्वी कुडीवरम अधिकार असल्याचे आढळून आले.त्या प्रकरणात दाखल केलेल्या इनाम नोंदणी आणि इनाम जबाबाच्या प्रतींमध्ये अर्चकांना इनाम अनुदान देणारे आणि इनाम अनुदानाचा सध्या लाभ घेणारे म्हणून दाखवण्यात आले होते आणि इनाम नोंदणीच्या स्तंभ २ मधील शीर्षकाखाली दर्शविलेली रक्कम मूल्यांकन म्हणून इनाम जबाबाच्या स्तंभ ३ अंतर्गत 'इनाममधून मिळणारे पृथक रक्षित आय' या शीर्षकाखाली दर्शविलेल्या रकमेइतकीच होती. आमच्यासमोर असलेल्या प्रकरणात अर्चकांचा उल्लेख निशाणी पी/३ किंवा निशाणी डी/३ मध्ये कुठेही नाही, त्यांना कुडीवरम अधिकारांचा कोणताही हक्क होता याचा कोणताही पुरावा नाही आणि शेवटी इनाम नोंदणीच्या स्तंभ ७ अंतर्गत दर्शविलेल्या मूल्यांकनाची रक्कम, निशाणी पी/३ मध्ये, रु. १९८ -१३ -९, तर इनाम जबाब स्तंभ १३ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे इनाममधून मिळणारे पृथक रक्षित आय म्हणून दर्शविलेली रक्कम, निशाणी डी/३ ही रुपये २६६-३-१ आहे. या भेदाभेदाच्या मुद्द्यांव्यतिरिक्त विद्वान महाधिवक्त्याने ज्या निर्णयावर भर दिला आहे तो आम्हाला संशयास्पद अधिकार असल्याचे दिसते. वर उद्धृत केलेल्या परिच्छेदांवरून दिसून येईल की, निर्णय प्रामुख्याने, जरी पूर्णपणे नसेल, तरी या वस्तुस्थितीवर अवलंबून होता की मूल्यांकनाची रक्कम आणि पृथक रक्षित आयाची रक्कम समान होती आणि इनाम अनुदानामध्ये मात्र महसुली मूल्यांकनाचा, म्हणजे मेलवरम अधिकारांचा समावेश

होता. आपण युक्तीवादाचे अनुसरण करू शकत नाही. कोणत्याही इनाममध्ये जमिनीचा समावेश असो, म्हणजे मेलवरम आणि कुडीवरम दोन्ही अधिकार इनाममध्ये असो किंवा फक्त मेलवरम अधिकार असो, इनाम नोंदणीमध्ये त्याच स्वरूपात नोंदी करायच्या होत्या आणि दोन्ही अधिकारांचा समावेश असलेल्या जमिनीच्या अनुदानाच्या बाबतीतही मूल्यांकनाची रक्कम इनाम नोंदणीच्या स्तंभ ७ खाली ठरवावी लागत होती कारण असे सुचवले गेले नव्हते की एक वेगळा फॉर्म वापरावा लागेल. जेथे अनुदानात दोन्ही अधिकारांचा समावेश होता. सबब, पुढे असे दिसून येते की, इनाम अनुदानामध्ये मात्र मेलवरम अधिकारांचा समावेश होता असा कोणताही निष्कर्ष या वस्तुस्थितीवरून काढला जाऊ शकत नाही की ७ व्या स्तंभांतर्गत मात्र मूल्यांकनाची रक्कम ठरवली आहे आणि म्हणूनच, विद्वान महाधिवक्त्याने ज्या निर्णयावर अवलंबून होता ते योग्य म्हणून समर्थित केले जाऊ शकत नाही. खरे तर, येलामुंचिली वेंकटाद्री आणि इतर विरुद्ध वेदांतम शेषाचार्युलु आणि इतर ¹ या प्रकरणातील मद्रास उच्च न्यायालयाच्या दुसऱ्या खंडपीठाने या निर्णयाला विरोध केला आहे. सध्याच्या प्रकरणात, उच्च न्यायालयाने, आमच्या मते, वर नमूद केलेल्या न नोंदवलेल्या निर्णयापेक्षा शेवटचा उल्लेख केलेल्या निर्णयाला प्राधान्य देणे स्पष्टपणे योग्य होते. निशाणी पी/३ आणि निशाणी डी/३ मधील वेगवेगळ्या स्तंभांखालील वेगवेगळ्या नोंदी लक्षात घेता, मंदिराच्या बाजूने या इनाम अनुदानात जमिनीतील दोन्ही हितसंबंधांचा समावेश आहे या भूमिकेपासून सुटका नाही.

अनुदानकर्ता जंगण्णा राव हा मात्र महसुलाचा जिल्हाधिकारी आहे आणि त्यामुळे त्याला मिळालेल्या रकमेपेक्षा जास्त अनुदान देऊ शकत नाही, असा युक्तिवाद विद्वान महाधिवक्त्याने मांडण्याचा प्रयत्न केला. गॉर्डन मॅकेन्झी सदरंनी किस्टना डिस्ट्रिक्ट मॅन्युअलचा संदर्भ दिला होता, परंतु असे दिसून आले की त्यात नमूद केलेली व्यक्ती त्याच अनुदानकर्ताची नव्हती, ज्याची आम्हाला सदर प्रकरणात खात्री आहे आणि मुद्द्याचा पाठपुरावा केला गेला नाही आणि त्याबद्दल पुढे काहीही सांगण्याची गरज नाही.

शेवटी, विद्वान महा न्यायवादी सादर करतात की हे अर्चक जे प्राचीन काळापासून पिढ्यानपिढ्या विश्वासूपणे सेवा देत होते. समानतेनुसार, संपूर्ण जमिनीतून बाहेर काढले जाऊ

नये आणि त्यांना जमिनीच्या ताब्यात राहण्याची परवानगी दिली जावी आणि सेवांचा खर्च आणि वाजवी मोबदला स्वतःसाठी मंजूर करण्याची परवानगी दिली जावी आणि उर्वरित पृथक रक्षित आय मंदिराला त्याची मालमत्ता म्हणून दिले जावे. मद्रास उच्च १००८ न्यायालयाच्या १९४६ च्या अपील क्रमांक २१८ मध्ये दोन नोंद न केलेल्या निर्णयांचा संदर्भ देण्यात आला होता. दांडीभोटला कुटुम्बा शास्त्रुलु वि. कोंथारापू वेंकट लिंगम, आणि १९४४ च्या अपील क्रमांक ७०९ मध्ये; बुद्धू सत्यनारायणा विरुद्ध दसारी बुटछाया, हे श्री मल्लेश्वरस्वामी वरू, चीना पुलीवरम मंदिराचे कार्यकारी अधिकारी आहेत. मंदिराशी संबंधित योजना रचनेसाठीच्या कार्यवाहीत, अर्चक आणि दाव्यांचा, कायदेशीर नसला तरी नैतिक, विचार करणे अनुज्ञेय असू शकते. आणि त्यांच्या हक्कांच्या संरक्षणासाठी काही तरतूद करण्यासाठी, परंतु मालकीच्या पुराव्यावर बाहेर काढण्याच्या खटल्यात ते विचार दावापणे अयोग्य असल्याचे आम्हाला दिसते. जर दोन निर्णय, जसे त्यांचा युक्तिवाद आहे, असे मांडत असतील, की योजना तयार करण्याच्या किंवा तयार केलेल्या योजनेची अंमलबजावणी करण्याच्या कार्यवाहीवर परिणाम करणारी तत्त्वे आता आपल्यासमोर असलेल्या प्रकरणांना लागू होऊ शकतात, तर अधिकाराने किंवा तत्त्वतः त्यांचे समर्थन करणे आमच्यासाठी कठीण होईल. पुढे, या अभिलेखाच्या नोंदींमध्ये आढळणाऱ्या प्रतिवादी -अर्चक यांची वर्तणूक कशी आहे ? जरी ते अर्चक असले, तरी इनामच्या निशाणी डी-३ मध्ये केलेल्या त्यांच्या पूर्ववर्तीच्या प्रामाणिक प्रवेशाला तोंड देत त्यांनी जबाबात जबाबिकूल हक्क सांगितला. अशा वर्तनामुळे त्यांना समभागावर आधारित कोणत्याही दाव्यापासून वंचित केले जाऊ शकते असे मानले जाऊ शकत नाही. इनाम चौकशीच्या वेळी त्यांच्या पूर्ववर्तींनी मालमत्तेवर जबाब केला नव्हता, म्हणजे आगम शास्त्राने आदेश दिलेल्या देवतेचा आदर केला होता, हे स्पष्ट करणारे स्पष्टीकरण या न्यायालयात दाखल केलेल्या त्यांच्या सध्याच्या खटल्यातील ७ व्या परिच्छेदात प्रथमच दिले गेले आहे. पुढे, अशा न्याय्य सवलती देणे हे वस्तुस्थितीच्या प्रश्नावर अवलंबून असले पाहिजे, म्हणजे मालमत्तेपासून होणारी आय, सेवांसाठी वाजवी खर्च आणि मोबदला, त्यांनी या सर्व काळात विनियोजित केलेल्या रकमा आणि इत्यादी ज्यांचा तपास झालेला नाही. कारण, निःसंशयपणे, या प्रकरणात न्याय्य सुटकेचा हा प्रश्न त्यांची लढाई हरल्यानंतर शेवटचा उपाय म्हणून पुढे ठेवला गेला आहे. या वर्णनाच्या दाव्यात न्यायालयाला अशी दिलासा देणे अनुज्ञेय असले तरीही खटल्याच्या परिस्थितीत अर्चकांना काही कोडकौतुक

दाखवावा असे आम्हाला वाटत नाही. याचे परिणाम म्हणून सदर अपील निष्फळ ठरते आणि तद्दुसार खर्चासह फेटाळण्यात येते.

अपील फेटाळण्यात आली.

अपीलकर्त्याचे प्रतिनिधी: श्री. एस. सुब्रमण्यम.

प्रतिवादीचे प्रतिनिधी: श्री. एम. एस. के. अय्यंगार.

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा/तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करिता वैध मानला जाईल.

X - X - X - X